TOVARĂŞUL NICOLAE CEAUŞESCU, din nou în pieţele Capitalei

Comentariu in pagina 3

Pîinea țării nu poate lăsa indiferent pe nimeni

E marți, ceasul a trecut de 10 și plouă. Metodic, cu aplicație, ca și cum ploaia și-ar fi pus în cap să facă o treabă bună. Fără să ne propunem o țintă anume, o luăm spre Cernica, dar oprim încă înainte de a fi depășit terenurile cooperativei din Pantelimon. In stinga șoselei, sfidind ploaia, 12 țărani adună varză. Sint îmbrăcați, vorba unuia din ei, Florea Ciobanu dacă nu greșim, „în consecință", adică poartă cisme și folii de plastic, ultimele provenite, cităm aceeași sursă, „de la dezvelirea solariilor". Ei par, văzuți chiar și de aproape, niște scafandrii, dacă nu cumva niște cosmonauți, dar sînt exact ceea ce sint, țărani harnici și conștienți că acum, fiecare oră bună de lucru poate fi hotărîtoare pentru pîine. Judecind după condițiile în care muncesc, e ploaie, e frig, e noroi, treaba lor nu-i deloc ușoară, iar unul din ei, Ion Stan, crede chiar asta, că nu-i ușoară. Sintem aici, zice, de la 7, am recoltat 3 tone și avem o varză coaptă și aranjată cum n-a fost de mulți ani. Ion Stan trage cot la cot cu soția, Maria, nu

(Continuare în pag. 6)

OVIDIU IOANIȚOAIA ■

Fiecare să cumpere numai cît are nevoie

Radu Țuțuianu locuiește pe o stradă alăturată, Mitropolit Dosoftei. Își face cumpărăturile la unitatea 36 de cind s-a mutat în cartier. Are 6 copii. Nevasta e atît de ocupată cu creșterea lor incit arareori are timp să meargă la cumpărături. „Cumpăr numai cind îmi trebuie. E vorba și de bani. Nu te apuci să faci stoc cind ai 6 copii. Eu trebuie să fiu sigur cind mă duc la alimentara că găsesc alimentele de care am nevoie. Așa a fost pînă de curînd. Nu-mi făceam nici o problemă. De cind au început unii să cumpere fără măsură, mi s-a intîmplat să rămîn fără ulei în casă. Noi consumăm 2 litri pe săptămînă. Niciodată n-am cumpărat mai mult. Cei care au cumpărat și au pus în cămară nu s-au gîndit la cei 6 copii ai mei. Propunerea mea aceasta este : să cumpere fiecare numai cind are trebuință. Așa vom găsi cu toții. De fapt decretul pe care eu îl apreciez foarte mult asta și spune. Alimentara e bine aprovizionată. Sint deci condiții ca lucrurile să meargă bine".

(Continuare în pagina 7)

OPREA GEORGESCU ■

Investițiile — prioritate permanentă

Anul acesta, economia noastră națională urmează să-și sporească forța productivă cu încă 750 de capacități de producție industriale și agrozootehnice. Valoric, programul de investiții însumează 220 miliarde lei. Cam tot atît cit în anul 1980, dar cu aproape 10 la sută mai mult decît în întregul cincinal 1961—1965.

Efortul financiar rămine în continuare uriaș. Dar nu cuantumul fondurilor alocate reține în primul rînd atenția în programul de investiții pe anul 1981, ci concepția nouă care tutelează acest program. Eforturile sînt orientate cu precădere spre terminarea obiectivelor începute, completarea dotării întreprinderilor cu mașini și utilaje și dezvoltarea unor locuri înguste din economie. Numărul obiectivelor în lucru este mai mic, forțele sînt utilizate superior, iar durata de execuție scade. Crește ponderea investițiilor în utilaje și se reduce cea a lucrărilor de construcții-montaj. De la 43,8 la sută în 1980, la 37,8 la sută în 1981. Și mai importante sînt însă, obiectivele cărora le este subordonată îndeplinirea programului de investiții : accentuarea trecerii la reproducția de tip intensiv, creșterea gradului de valorificare a resurselor, economisirea materiilor prime, a energiei și combustibilului, sporirea productivității muncii și ridicarea rentabilității întregii activități economice. Continuă, în același timp, procesul de remodelare a structurilor economice. Metalurgia prelucrătoare, subramurile purtătoare de tehnică de vîrf din cadrul construcțiilor de mașini, chimia de sinteză fină și mic tonaj capătă o tot mai mare amploare, în

(Continuare în pagina 5)

VASILE BARAC ■

La zi despre motorul „Milu"

Montat pe masa de încercări și conectat la aparatele de măsură și control, motorul pornește la o simplă rotație de cheie : Șase mii de turații pe minut, însoțite de un zgomot surd, monoton, abia perceptibil. În fața noastră, a celor care asistăm la această scenă memorabilă, totul apare simplu și firesc, aidoma experimentelor comune ce se desfășoară în halele de fabricație sau în secțiile specializate pentru încercările de motoare. Și totuși... pentru ca acest moment să se producă, pentru ca motorul acesta de dimensiuni reduse, argintiu, strălucitor ca o piesă de decor să ajungă să fie experimentat la turație maximă, și mai ales pentru ca el să fie o noutate absolută pe plan mondial, unică și inimitabilă, — au trebuit să treacă ani de zile. In tot acest răstimp, creatorul lui a renunțat de bună voie la toate concediile sale legale, a sosit la serviciu primul și s-a reîntors acasă la căderea nopții, și mai ales a gîndit și executat piesele angrenajului, toate fără excepție, în zeci de variante posibile. Motorul „Milu" s-a născut din această totală dăruire de sine, din pasiunea și osîrdia unui om pornit să aducă elemente de mare noutate într-un domeniu în care de un secol principiul constructiv rămîne practic același.

Istoria motoarelor cu ardere internă cunoaște totuși cîteva momente decisive. Primul a fost fără îndoială marcat de invenția lui Otto Nicolaus. A urmat, după cîteva decenii, strania apariție și dispariție a inginerului Rudolf Diesel, constructorul motorului ce-i poartă numele, iar

(Continuare în pagina 9)

LIVIU MAIOR ■

ANUL XXX - NR. 42 (1375) - 15 OCTOMBRIE 1981

flacăra

Săptămînal editat de Frontul Democrației și Unității Socialiste

Satul Pria, comuna Cizer din Sălaj la sărbătoarea celor 500 de toamne atestate documentar

Fotografie de SORIN POSTOLACHE ■

IN NUMĂRUL DE ASTĂZI:

Mărturie peste timp la un proces care n-a avut loc

Istoria noastră, viața noastră

În luna septembrie s-au împlinit 42 de ani de cînd primul ministru al României — Armand Călinescu — a fost asasinat de legionarii mercenari ai lui Hitler. Nu este în firea poporului român să-și tacă martirii. Acest brav neam românesc, făuritor și iubitor de istorie, cunoaște — l-a știut dintotdeauna — implacabilul avertisment : cine uită istoria, riscă să o repete ! Și nu doar în părțile ei fericite.

Cu aceste gînduri săptămîna trecută ne-am îndreptat pașii spre locuința doamnei **Adela Călinescu**, soția fostului prim-ministru — căzut la datorie, victimă a hitlerismului. Pentru că, iată, avem acest rar privilegiu de a o ști printre noi, alături de noi, pe această admirabilă femeie care prin nimic nu trădează cei 86 de ani — și mai buni și mai triști — într-o viață din care 22 trăiți alături de veneratul domniei-sale soț.

Sintem primiți cu amabilitate și conduși în încăperea cîndva camera-birou a însuși fostului prim-ministru. Onoare ce ne încîntă, însă încărcătura emoțională este mai apăsătoare, motiv pentru care și discuția se leagă vădit mai anevoie...

— Stimată doamnă Adela Călinescu, mai întîi vă mulțumim pentru că ați acceptat rugămintea noastră, și, totodată, vă cerem iertare pentru impietatea de-a vă răscoli, prin dialogul nostru, amintiri scumpe, dureroase.

Mărturisim că ne numărăm printre cei care au cercetat atent activitatea politică a soțului dv. Ne-am lămurit multe lucruri, dar mai stăruie și mici enigme. Poate cu sprijinul dv. vom reuși necesarele lumini. Bunăoară, ne-a frapat hotărîrea lui Armand Călinescu de a-și fi făcut testamentul încă la 21 iulie 1938. Era atunci numai ministru de interne și avea abia 45 de ani. Trebuie că a existat un motiv anume, dar care nouă ne scapă. Ne-ați putea ajuta dv. ?

— Este exact ce spuneți. Testamentul

(Continuare în pagina 11)

STELIAN NEAGOE ■

TOAMNA

De dor de ducă frunzele-s atinse
Ce-ar mai putea pe creangă aștepta
Au dobândit sărutul de pe urmă
Arvuna-n aur care nu se ia

Plecarea lor nu-nseamnă despărțire
Ci-ntoarcere slăvită printre ploi
De unde s-au atins de nemurire
Se-ntorc s-o dea țăranii înapoi

Și pot în tihnă să se risipească
Din pulbere de vânturi mai presus
Li se vădește sulița în coastă
Și lacrima de foc ce le-a răpus.

IOAN ALEXANDRU ■

(Din „Imnele Țării Românești", aflate sub tipar)

Mărturie peste timp la un proces care n-a avut loc

(Urmare din pagina 1)

a fost făcut cu ocazia înmormîntării reginei Maria. Ciudată coincidenţă, nu? Ceremonialul funebrului act solicita mult, foarte mult mers pe jos şi pe un traseu variat. Nu uitaţi dv. că soţul meu era foarte primejduit pentru antilegionarismul său notoriu. De ani de zile curgeau ameninţările asupra capului său.

— Adevărat. Între altele, la „congresul studenţesc" de la Tg. Mureş, în aprilie 1936, o „echipă a morţii legionare" a depus jurămîntul pentru suprimarea lui Armand Călinescu. Alte „echipe" îi vizau pe N. Iorga, Virgil Madgearu ş.a.

— În vara lui 1938 primejdia gardiştilor era şi mai mare. „Căpitanul" lor de tristă memorie era, cum bine ştiţi, după meritate gratii — fusese arestat, judecat şi condamnat la zece ani muncă silnică iar sălbaticii lui adepţi juraseră să-l răzbune prin săvîrşirea de asasinate politice, ministrul de interne fiind primul pe lista acelor scelerați. Asta-i cu testamentul, vedeţi dar că se putea aştepta la ce era mai rău...

— S-ar putea, doamnă Călinescu, să facem aşa deodată un salt peste ani, peste evenimente de o infinită tristeţe şi să încercaţi să ne vorbiţi de „începuturi", de un timp solar din viaţa alături de soţul dv.?

— Toţi anii trăiţi împreună au fost solari, ani plini lîngă un om fermecător. Dar poate că ar fi bine să ştiţi, de pildă, cum s-a întîmplat minunea de s-a salvat Armand în catastrofa feroviară de la Ciurea, lîngă Iaşi, la cumpăna dintre cei doi ani 1916/1917.

— De necrezut! Armand Călinescu se afla în acel tragic tren căruia neţinîndu-i frînele a năvălit ca un bolid în staţie şi din impactul cu cisternele unui alt tren s-a declanşat un mistuitor incendiu? Au fost peste 800 de victime omeneşti. Ceva de nedescris. Dar de ce Armand Călinescu la Iaşi şi de ce în acel tren? Dv. unde eraţi, vă căsătoriserăţi deja?

— Nu, eram doar logodiţi.

— Cum v-aţi cunoscut? Ar fi interesant de aflat astăzi, cum s-au ştiut doi tineri la începutul acestui secol al nostru, prea amurgit de-acum.

— E mult de-atunci. Anul e sigur 1912. Am făcut o excursie cu familia la Cumpăna. Am plecat de la Piteşti vreo 30 de persoane. Era şi Armand cu familia sa. Părinţii noştri se cunoşteau bine, taţii erau prieteni vechi. Eu aveam 17 ani, el 19. Ce să vă mai spun — ne-am cunoscut mai bine, ne-am plăcut...

— Cumpăna, simbolică întîlnire...

— Acolo, la Cumpăna, lîngă Curtea de Argeş, se tăiau păduri şi se încărcau în vagonete. Avea pădure acolo şi d-na Eliza Brătianu. Erau acolo şi cîteva vagonete pentru public. Am dejunat acolo. Era foarte frumos la Cumpăna.

— N-am ajuns la catastrofa feroviară...

— Tatăl meu, Alexandru Baranga (simplă coincidenţă de nume cu dramaturgul), era inginerul judeţului Argeş. Făcea politică marghilomanistă, ca senator de Argeş, însă cînd România a intrat în război pentru dezrobirea fraţilor de peste munţi, tata a mers pe front. Dealtfel, şi socrul meu avea grad de colonel şi a făcut războiul în cadrul Armatei a II-a de sub comanda generalului Averescu. Şi bunicul meu ştiu că fusese un om eminent, recrutat să facă şcoala militară la Kiev — o mare cinste la vremea aceea.

Acum, după publicarea excepţionalelor **Memorii** ale lui I. G. Duca în revista „Flacăra", toată lumea ştie cum a fost cu acea nenorocită campanie militară de început şi cu bejenia în Moldova. Muntenia fiind ameninţată, a trebuit să ne refugiem şi noi — în noiembrie 1916. Am pornit-o, cu trăsura şi o brişcă, spre Moldova. Armand a pornit şi el cu trăsura lor, cu mama şi cele două surori. Multe familii au plecat atunci, Piteştiul căzînd după trei zile în mîinile inamicului. Cu mare greutate am ajuns pînă la Bîrlad. Ne-am întîlnit acolo cu tatăl meu. Un deces în familie ne-a împiedicat — pe mama, pe sora mea şi pe mine — să pornim cu trenul spre Iaşi. Tren blestemat! În el se aflau Armand cu mama sa şi cele două surori. Se afla şi tatăl meu. Una din surorile lui Armand a pierit în incendiu, ceilalţi s-au salvat cu toţii — a fost o minune! Ne-am reîntîlnit apoi cu toţii la Iaşi. În aprilie 1917 ne-am căsătorit...

— Aşa, în plin război şi după toate prin cîte trecuserăţi?

— Aşa. Sînteţi tînăr, n-aţi simţit starea de război. Şi n-o doresc nimănui... Mama lui Armand era disperată de pierderea fiicei şi el a crezut că prezenţa mea în casa lor îi va mai îndulci viaţa; să-ţi moară o fată de 20 de ani!

— Ce făcea tînărul Armand Călinescu în acele luni fierbinţi ale anului 1917? Mărăşti, Mărăşeşti...

— Era mai tot timpul la Duca. Se înţelegea foarte bine cu intimul colaborator al lui Ionel Brătianu. Pe urmă socrul meu ne-a luat cu el la Bacău. Acum, tata cam obiectase la căsătorie, că e prea tînăr, că n-are încă o situaţie sigură. Armand era magistrat stagiar, profesase la Slatina, cu 180 lei pe lună; erau mari banii pe atunci!

— Ca să încheiem cu epoca refugiului în Moldova, cum de-aţi ajuns tocmai la Paris în iarna lui 1918?

— V-am spus că tata era marghilomanist. Ştiţi doar împrejurările în care s-a făcut guvernul Marghiloman la Iaşi. Tata a intervenit atunci la amicul său Jan Mitilineu, ministru de justiţie, şi am căpătat auswaiss — eu şi Armand — să venim în teritoriul ocupat de nemţi. În vara lui 1918 am poposit amîndoi în casa Călineştilor din Piteşti.

— Şi la Paris?

— Armand absolvise Facultatea de drept la Paris.

— Dar dv.?

— Eu mi-am făcut studiile la Viena, cinci ani de zile, la vîrsta de 14—19 ani. Cum spuneam, Armand urmase dreptul, o vreme şi filozofia. În iarna lui 1918 ne-am dus în Franţa să-şi continue el studiile, de astă dată să se specializeze în ştiinţe politice şi economice.

— Cum era viaţa la Paris?

— Scumpă, domnule! Aşa ne-am şi decis să isprăvim specializarea cît se poate de repede. Vacanţele mari veneam în ţară, fiindcă era mai ieftin drumul decît traiul pe vară la Paris. După doi ani şi-a susţinut teza de doctorat, cu un subiect despre schimbul la români, apărută şi în broşură, în 1921.

— Doamnă Călinescu, am studiat şi eu — precum atîţia alţii — nişte dactilograme după Notele politice **ale lui Armand Călinescu. Aceste copii nu acoperă întreaga perioadă avută în vedere de autor, iar cele existente conţin serioase goluri. Ce ştiţi de manuscris?**

— Durere, domnule dragă, durere! Nu le mai am. Povestea celor 7 caiete groase legate (format caiet şcolar dictando) e tare încurcată. Pe ele sta scris: Note politice numai pentru uzul meu personal. Le-au căutat legionarii, cînd au venit la putere. N-au dat de ele, deşi n-a rămas nescotocit nici podul casei de la ţară. Apoi mi-au fost luate din ordinul mareşalului Antonescu. Atunci s-au făcut copii după ele, copiile pe care ziceţi că le ştiţi şi dv. Eu am făcut atunci o întîmpinare foarte tare la mareşal, în urma căreia a dat dispoziţie subsecretarului de la interne, colonelul Rioşanu, să mi le restituie. Lucru care s-a şi întîmplat, dealtfel. După război, deşi luasem măsuri de asigurare — le încredinţasem unei persoane spre păstrare — s-au pierdut din nou... Sper însă ca într-o bună zi să fie regăsite. Mă bucur cînd văd că în atîtea lucrări sînt citate **Notele politice**. Din păcate, cine a dactilografiat după caiete n-a înţeles bine scrisul soţului meu, deoarece sînt multe inadvertenţe.

— Din vremea guvernării legionare aveţi, desigur, amintiri tare neplăcute.

— Atunci s-au petrecut nişte fapte cumplite. Mai întîi, cîţiva băieţi inconştienţi — puşi la cale de sceleraţii de legionari — au mers în cimitirul oraşului Curtea de Argeş, unde este înmormîntat Armand Călinescu, şi au dinamitat cavoul. Au pus dinamită (din aceea de omorît peşti), deteriorînd cavoul şi arzînd o parte din coşciug. A trebuit să cumpăr alt coşciug şi ajutată de rude am reuşit să repar cavoul. Au mai făcut una, la fel de odioasă. În Curtea de Argeş, ascuns bine la o cooperativă, era un bust al lui Armand — ce ar fi urmat să fie amplasat în incinta oraşului. Secretul a fost divulgat şi tot nişte demenţi de 18—20 de ani au plimbat bustul — batjocorindu-l — într-un camion prin Curtea de Argeş şi prin Piteşti. Ştiu că mulţimea indignată i-a dezaprobat atunci pe făptaşi.

— Dv. nu vă era teamă?

— Nu. Am vrut să mă duc la prefect, să-i spun că este o ruşine. Nu m-au lăsat oamenii din partea locului, devotaţi ai soţului meu.

— Armand Călinescu a fost ani de zile subsecretar de stat, apoi ministru de interne. Din februarie 1939 deţine şi funcţia de vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, iar de la 7 martie devine prim ministru al guvernului român. A avut şi interimatul cîtorva ministere, între care cel al Apărării Naţionale. Vă rugăm să ne evocaţi o zi din viaţa bărbatului de stat.

— Eu mă ocupam de proprietatea noastră de la Ciupa; de fapt parte din ea, primită moştenire de la tatăl meu. Mergeam des la ţară. Mă ocupam foarte mult de fiul nostru, Barbu, născut în anul 1922. Armand rămînea peste zi — foarte des — în oraş, la palat; lua acolo masa. Seara lucra la Preşedinţie, de cele mai multe ori pînă spre orele 2—3 din noapte. Avea o guvernare grea. Naziştii intraseră în Polonia. Se refugiaseră la noi atîţia polonezi. Hitler ne cerea să-i băgăm în închisori... S-a scris despre această extrem de riscantă solidaritate românească.

De fapt nici nu prea aveam „voie" să discutăm politică în familie şi nici timp nu prea era.

— Armand Călinescu este unanim apreciat ca un dinamic, scăpărător de activ...

— Aşa a fost, însă se domina foarte bine. Pe alt plan, spun că citea foarte mult, tot ce apărea interesant. De pe vremea studiilor universitare a fost de partea Franţei. Se înţelegea bine cu ministrul Angliei, cu cel al S.U.A. la Bucureşti.

— Cum a venit Armand Călinescu la ţărănişti?

— Cînd a isprăvit studiile pariziene, stabilit în ţară, a fost o vorbă să intre în partidul liberal. Socrul meu era foarte apreciat ca medic veterinar de către Ionel Brătianu. O vreme s-a crezut că Ionel — îndatorat socrului meu pentru serviciile aduse la ferma Brătienilor de la Florica — îl va invita la Bucureşti pe Armand. Se vede treaba că la liberali etapele ierarhice erau la mare preţ şi soţul meu a ales o cale mai directă şi mai sigură pentru a intra în politică.

— În mare se ştie. Ion Mihalache rostuia partidul ţărănesc şi avea pentru Argeş un vajnic stîlp fondator în persoana lui Grigore Coandă. Acesta se retrage la Bucureşti, unde savantul Mrazec i-a aranjat o situaţia mai prosperă. Coandă n-a plecat însă pînă n-a reuşit să dea pe mîna lui Armand Călinescu organizaţia ţărănistă de Argeş. Corect?

— Da. Nu-i plăceau multe la liberali. A se reţine că Armand Călinescu pînă să ajungă să facă politică mare, la centru, a fost nouă luni prefect de Argeş. Vrînd să cunoască bine judeţul, a mers în toate comunele şi satele. Unde nu pătrundea cu maşina, mergea călare. A încetăţenit o anume ordine în prefectură.

— Care au fost relaţiile lui Ar. Călinescu cu liderii partidului?

— A întreţinut legături mai apropiate cu I. Mihalache. Armand a avut chiar influenţă asupra lui. Regele însă nu l-a vrut prim-ministru. Cu Iuliu Maniu nu s-a înţeles. Şi nu doar pe chestii constituţionale. De multe ori venea acasă plictisit de la întîlnirile cu „şeful" de la Bădăcin. Mereu se plîngea de el că era şovăitor.

— Este, credem, una din cauzele trecerii lui Armand Călinescu din P.N.Ţ., în componenţa guvernului de dictatură personală a regelui Carol al II-lea. Maniu a sfîrşit „pertractările" de-o viaţă prin a încheia cu Zelea Codreanu cunoscutul „pact de neagresiune" în campania electorală de la sfîrşitul anului 1937, pe cînd Armand Călinescu — dimpotrivă — s-a afirmat tot mai vehement ca antilegionar, apărător — pînă la sacrificiul suprem — al patriei grav primejduită de fascismul revanşard şi revizionist. Spuneţi-ne, din cîte vă puteaţi da seama, era conştient de pericolul ce-l ameninţa ca prim-ministru intransigent faţă de asiduităţile hitleriste?

— O, da! Conştient de pericol, dar şi de falsitatea lui Fabricius: curtenitor în audienţe şi pe de altă parte „îl lucra"; doar aveam şi noi, românii, bune servicii secrete, eram informaţi asupra tuturor nesăbuinţelor saşilor hitlerizaţi din Ardeal.

Mai mult decît atît. Cînd independenţa ţării începea să fie tot mai periclitată de Hitler, soţul meu, în calitate de conducător al guvernului, a căutat în mod hotărît să contracareze activitatea organizaţiilor subversive legionare şi ale saşilor nazişti. El a înţeles la vreme şi cu folos atitudinea consecvent antihitleristă şi antilegionară a tuturor forţelor de stînga. Ţin minte că, în acest sens, mi-a vorbit chiar de unele restructurări în organismele Ministerului de Interne — pe care le-a orientat aproape exclusiv spre urmărirea acţiunilor antinaţionale ale agenturilor hitleriste în România.

— De ce nu s-a ferit?

— Mereu spunea că situaţia ţării era aşa de gravă, încît nu se va gîndi nimeni la suprimarea lui. Noi avuseserăm în dotare şi o maşină blindată. Dar în vinerea mare ne-a fost cerută la palat... Nu ni s-a mai înapoiat...

— Carol al II-lea...

— Să ştiţi că ţinea la primul său ministru. În urmă s-a zvonit că ar fi fost amestecat în asasinat şi regele. Eu nu cred.

— Dar doamnă, asasinii soţului dumneavoastră au fost aduşi la locul crimei şi împuşcaţi.

— Mare greşeală. Fără să fie cercetaţi, judecaţi.

— Să fi fost cineva interesat ca ei să nu vorbească? Uitaţi, încă una din enigmele de care vă vorbeam. Numiţi-ne o pasiune a soţului dv.

— La ţară îi plăcea teribil să-şi vadă animalele (oile în special), puii; nu se punea o cloşcă fără să fie el de faţă. Îi plăcea la ţară, la Ciupa.

— Gazetarii timpului au ţinut coloană în pagina întîi a ziarelor cîteva zile la rînd, speculînd un accident al lui Armand Călinescu la ţară.

— Spuneau adevărul — sigur, fantaziat după incandescenţa lor imaginaţie. Armand şi-a fracturat atunci un picior. S-a sculat într-o dimineaţă devreme — după obicei — ca să asiste la mulsul vacilor. Sărind peste un rond de petunii, s-a împiedicat în băţ şi gata fractura.

— Prezentaţi-ne doi oameni politici faţă de care Armand Călinescu a avut un deosebit respect.

— Nicolae Titulescu. Erau foarte buni prieteni. Era nelipsit pe peronul gării la revenirile eminentului diplomat din călătoriile sale europene. Grigore Iunian. Erau prieteni buni, de familie. Regret că n-am acum o fotografie cu ei doi lucrînd la „Afacerea Skoda" — am dat-o spre fotocopiere, împreună cu alte fotografii, celor de la Muzeul din Craiova, pentru o expoziţie Titulescu.

— Iorga?

— S-a împăcat bine cu Profesorul. Ştia cum să-l ia. Mergea des şi la Vălenii de Munte. Era conştient de forţa sa de înrîurire în mase şi căuta să şi-l apropie.

— Am tot amînat rememorarea tragediei petrecute la 21 septembrie 1939. Ştim, vă e greu. Timpul nu poate să estompeze nimic. V-am ruga...

— De ce nu l-au păzit!? Dumneavoastră nu ştiţi ce frică băgaseră în oameni smintiţii de legionari. Hitler i-a cerut lui Carol al II-lea să-l aducă pe Corneliu Zelea Codreanu la guvern. Regele s-a speriat aşa de tare încît primul gînd, cînd a părăsit Germania — ştiţi, în noiembrie 1938 — a fost să dea ordin de suprimare a „căpitanului". Ordinul l-a dat prin soţul meu. Şeful de cabinet al primului ministru mi-a spus că Armand, cînd a fost anunţat de împuşcarea lui Zelea Codreanu, a declarat „mi-am semnat sentinţa!"

— De ce n-a demisionat, decît să transmită un ordin asupra executării căruia avea rezerve?

— I-am zis şi eu atunci. Mi-a răspuns că ar fi însemnat să întoarcă spatele, să fugă din faţa inamicului! „Mi-am iscălit sentinţa de moarte" repeta el. De atunci noi n-am mai avut viaţă liniştită. Schimba tot timpul numerele de la maşina mea. Era un infern. Mă mir că i-au rezistat creierii. Măcar dinspre partea băiatului s-a liniştit, după ce l-am trimis la Londra.

E ca un film, tinere. Zi de zi mi se deapănă în minte. Închipuiţi-vă că am aflat monstruozitatea, de la radio. Eram cu băiatul şi cu şeful de cabinet, cînd emisiunea s-a oprit brusc şi o voce cavernoasă a anunţat precipitat, gîfîind, că primul ministru Armand Călinescu a fost asasinat. Sînt 42 de ani de atunci. Îmi este greu, nu pot să uit. Dar astea sînt suferinţele mele, intimităţile mele, nu scrieţi...

— Goya: somnul raţiunii zămisleşte monştri!

— Da. În sfîrşit. A fost o panică în tot Bucureştiul. Se oprise, se suspendase totul: cinematografe, restaurante... Se credea că legionarii au pornit război civil.

— Casa dv. era păzită?

— Un gardian şi un agent în civil o păzeau. Mai bine ar fi fost păzite drumurile. Pe urmă, ce să mai vorbim, şoferul maşinii soţului meu a fost înţeles cu legionarii; el a avut timp să ieie cheile din contact şi să se refugieze spre locul viran din apropiere, „Venus", unde se juca fotbal.

— Aţi fost la faţa locului?

— Desigur. A venit de îndată mareşalul palatului, E. Urdăreanu. În panica creată, voiau să-l ducă la morgă. Ministrul sănătăţii, Marinescu, s-a opus: sînt ministrul lui, îl duc la Spitalul militar. Acolo l-au aranjat, l-au îmbălsămat...

— Băiatul dv. a rămas în Anglia de la vîrsta de 16 ani.

— După groaznica nenorocire, de la palat (prin Urdăreanu) am fost sfătuită să nu aduc băiatul în ţară, în vacanţa de Crăciun, căci mai bine mi se va înlesni mie o vizită la Paris. De ce? Fiindcă regele Carol al II-lea schimba politica, încercînd să se apropie de legionari.

Eu nu mi-am văzut copilul timp de 22 de ani. În 1959 am putut să-l vizitez. Din 1970 vine el o dată, de două ori pe an acasă. După ani grei, de lipsuri, azi este arhitect şi are două fetiţe care au venit de multe ori să mă vadă. Fiul meu a rămas un bun patriot român. Odată ieşit la pensie va veni pentru totdeauna în ţară.

— Cum aţi trăit toţi aceşti peste patruzeci de ani?

— Ei, nu numai aşa cum mă vedeţi dv. acum. Primul ministru al României avea pe atunci leafa de 37 000 lei. Murind la datorie, în serviciul comandat, suma mi-a fost trecută mie ca pensie de urmaş. În plus, ca şi doamnei Duca, mi-au acordat şi o pensie viageră de 50 000 lei. Venind mareşalul Antonescu la putere, mi-a luat imediat cei 50 000 lei şi i-a împărţit văduvelor de legionari. A fost greu şi după război, cît priveşte pentru astăzi, n-am a mă plînge. Locuiesc în vechea noastră casă de care mă leagă atîtea amintiri dragi, am o pensie corespunzătoare. Am, cum vedeţi, asigurată o viaţă tihnită, cîţi ani voi mai avea de trăit. Memoria soţului meu este cinstită cum se cuvine. Îmi văd fiul şi nepoţelele cînd şi unde vreau — la Bucureşti sau la Londra. Iar ca beneficiară a acestui climat de libertate şi de grijă faţă de oameni, climat la instaurarea şi dăinuirea căruia a vegheat şi veghează preşedintele României şi al nostru, domnul Nicolae Ceauşescu, nu pot să nu-mi exprim mîndria patriotică pentru modul în care ţara noastră şi conducătorul ei sînt respectaţi şi preţuiţi în lume — asemenea ecouri entuziaste furnizîndu-mi însuşi fiul meu de fiecare dată cînd ne întîlnim. Cum, de asemenea, voi avea pururi mulţumirea recunoscătoare că în aceşti ani din urmă şi în această epocă inaugurată de preşedintele Ceauşescu au putut fi — preţ de cîteva luni — publicate în revista „Magazin istoric" ample fragmente din **Notele politice** ale soţului meu. Vedeţi dar ce reprezintă Astăzi pentru mine.

— Chiar aşa, cum vedeţi România zilelor noastre?

— Ţara noastră a crescut mult. Sînt încîntată pentru cîte s-au făcut. Văd şi viaţa la ţară, unde merg din cînd în cînd; văd oameni în sat, ei trăiesc mult mai bine, au evoluat foarte mult.

— Cum vă petreceţi timpul, ce-aţi făcut în zilele din urmă, spre exemplu?

— Citesc foarte mult, lucrez (tricotez), ascult radio, privesc la televizor. Mai şi ies; anul ăsta mai puţin — picioarele, nu se mai face circulaţia cum trebuie... Din cînd în cînd, cu prietenele angajăm cîte un pinacle.

Am citit tot ce s-a scris despre soţul meu.

Am fost abonată la revista „Flacăra"; domnul L. Kalustian m-a abonat. În ianuarie n-am avut chitanţă să arăt factorului poştal şi am rămas fără. Dar l-am rugat pe dl. L.K. să mă aboneze pentru la anul.

— Numele lui L. Kalustian l-am întîlnit de cîteva ori pomenit de Armand Călinescu în Notele politice.

— Dl. Kalustian a stat mult pe lîngă soţul meu. Vine uneori să mă vadă. Cred că va scrie o carte despre Armand, dar probabil atunci n-am să mai fiu eu; acum e ocupat cu ale lui. Ştie multe dl. Kalustian, e unul din puţinii martori încă în viaţă.

— În încheierea convorbirii noastre, vă rugăm să vă exprimaţi două dorinţe, fie şi la alegere.

— Nu stau pe gînduri. Doresc cu înfrigurare să apuc ziua cînd se va da de urma celor 7 caiete cu **Notele politice** ale soţului meu, iar după moartea mea tare aş dori să se găsească cineva care să ia asupra sa îngrijirea mormintelor noastre. Eventual băiatul meu să plătească ceva... Acum am eu grijă. Merg cît pot de des acolo. Dar cînd n-oi mai fi eu?

— Doamnă Călinescu, nu facem un secret din faptul că am venit în această vizită impulsionaţi de redactorul şef al revistei „Flacăra" — care are un adevărat cult pentru martirajul primului ministru român Armand Călinescu, iar dv. vă transmite respectuoase omagii.

— Îl admir pe poetul Adrian Păunescu — că e foarte patriot. O spun asta eu, care am trăit douăzeci şi doi de ani şi jumătate lîngă un patriot ca bărbatul meu.

— Vă mulţumim şi ne impunem de pe acum datoria de-a ne face cît mai curînd vrednici de un nou dialog cu dv.